

УДК 332.2:622.012.3

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-270-3-119-122

ЛАШКО С. П.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ТЕХНОЛОГІЧНІ ШЛЯХИ ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК РЕНТОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК

Проаналізовано головні джерела наповнення місцевих бюджетів у гірничодобувних районах України. Обґрунтовано технологічний характер використання під'їзних шляхів до кар'єрів гірничодобувними підприємствами та непривабливість цих шляхів місцевим громадам з часу розгортання гірничих робіт. Запропоновано терміни щодо відведення земель під технологічні шляхи гірничодобувних підприємств і їх податкового навантаження.

Ключові слова: дорога, кар'єр, рента, бюджет, ділянка, транспорт.

LASHKO S.

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University

ABOUT TECHNOLOGICAL ROADS OF THE MINING ENTERPRISES AS A RENT FACTOR

The purpose of this work is the issues of technological transportations of solid minerals and related land payments.

The Mining enterprises carry out transportation of the rock mass both within the mining allotment and beyond. But not all access roads to the quarries (or not immediately) are rented. As a result, the tax for the use of local roads is not paid. At the same time, since the use of local roads with special mining machinery, these roads are actually converted to technological ones and are subject to taxation as the lands of enterprises. For locals these roads have lost their meaning since the development of mining works. Practice shows that with the development of mining works technological roads expand (in accordance with the size of the machinery involved in the work). The area of the roadway increases herewith almost 3 times. Taxation for technological roads must also be increased by 3 times. In case of change of land purpose (for example, from agricultural purpose – to industrial land), it is obligatory to draw up a land management project for withdrawal of land area and technical documentation on land management regarding the establishment (renewal) of land boundaries in kind (on location).

The withdrawal of land under the technological roads of the mining enterprises to be carried out before the start of mining works in the quarry is recommended, and charging a tax for these lands – from the moment of use by enterprises of technological transport.

Key words: road, quarry, rent, budget, area, transport.

Вступ. Головним джерелом наповнення місцевих бюджетів у гірничодобувних районах України є земля – через систему земельних платежів (земельний податок, орендну плату за земельні ділянки державної та комунальної власності, а також рентну плату за використання природних ресурсів). У Дмитрівській сільській раді міста Горішні Плавні Полтавської області, наприклад, усі види земельних платежів разом складають 14380700 грн або 65,26 % загального фонду сільського бюджету [1]. З цієї суми рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів становить 10000 грн, земельний податок з юридичних осіб – 600000 грн, орендна плата з юридичних осіб – 13610700 грн (94,65 % земельних платежів), земельний податок з фізичних осіб – 10000 грн., орендна плата з фізичних осіб – 160000 грн.

За кадастровою документацією територія Дмитрівської сільської ради складає 6290,2 га, у тому числі поза межами населених пунктів – 5092,3 га. “Детальним планом території за межами населених пунктів Дмитрівської сільської ради”, розробленим у 2015 р. ДП Український державний науково-дослідний інститут проектування міст “Діпромісто”, значна частина території Дмитрівської сільської ради (2706,3 га або 43 %) передбачена під розташування об'єктів гірничодобувної промисловості – кар'єрів, зовнішніх відвалів і складів бідних руд Єриствіського та Біланівського ГЗК, транспортних та інженерних мереж у комунікаційному коридорі між територіями Єриствіського та Біланівського ГЗК, а також підприємств ТОВ “Ворскла Сталь” і ТОВ “Комсомольська когенераційна компанія”. 560,8 га земель сільської ради вже перебуває в користуванні гірничодобувних підприємств – за проектом відведення земель для ВАТ “Полтавський ГЗК” – під розвиток Єриствіського ГЗК (склад бідних руд). Заплановані вилучення земель Дмитрівської сільської ради такі: землі сільськогосподарських підприємств – 721,9 га, рілля в користуванні фізичних осіб – 583,3 га, луки – 404,2 га, лісові насадження – 133,2 га, водні поверхні – 7,2 га, заболочені території – 98,8 га, інші землі – 196,9 га. За новим планом території землі сільськогосподарських підприємств Дмитрівської сільської ради вилучаються повністю (100 %), інші угіддя підлягають скороченню (рілля в користуванні фізичних осіб – зменшення площі на 43,26 %, луки – на 52,26 %, лісові насадження – на 29,4 %, водні поверхні – на 13,21 %, заболочені території – на 30,16 %). Компенсація за вилучені землі очікується у вигляді рентної плати за користування надрами (залізистими кварцитами), земельного податку й орендної плати. Вилучення земель – поетапне, до 2030 року. У зв'язку з розгортанням будівництва Біланівського ГЗК (розкриттям Біланівського кар'єру, прокладанням технологічних шляхів тощо [2, 3]) питання земельних платежів набуває актуальності уже нині.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основи теорії земельної ренти заклали А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, А. Маршалл та інші. Одним із висновків теорії ренти є твердження про залежність

земельної ренти від розташування земельних ділянок [4, с. 130, 5, с. 141] і, як наслідок, – про визнання різної віддаленості ділянок від ринків збуту продукції в якості рентоутворюючого чинника [5, с. 141]. Нині теорію рентоутворюючих чинників у природокористуванні розвивають Н. Іватанова, П. Голованова, О. Пугачева [6], а удосконалення механізму перерозподілу рентних платежів до бюджетів різних рівнів – Л. Гораль, І. Перезова, В. Шийко [7]. Утім, транспортний чинник ренти розглядається дослідниками переважно з огляду транспортування нафти та газу (нафто- та газопроводами).

Метою статті є питання внутрішньовідомчих (технологічних) перевезень твердих корисних копалин і пов'язаних з цим земельних платежів.

Виклад основного матеріалу. Земельні платежі гірничодобувних підприємств регулюються Податковим кодексом України [8], Бюджетним кодексом України (БКУ) [9], кодексом України “Про надра” та законом України “Про оренду землі”. Зокрема рентна плата передбачена як за користування надрами (геологічне вивчення чи дослідно-промислова розробка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення), так і за видобування корисних копалин.

Витрати на освоєння родовищ твердих корисних копалин включають у тому числі транспортні витрати – переміщення розкривних порід у відвали, доставку гірської маси/руди на перевалочні пункти, у дробильні цехи, збагачувальні фабрики, покупцям тощо. Транспортні перевезення гірничодобувних підприємств проводяться як у межах гірничого відводу, так і поза його межами. Не всі під'їзні шляхи до об'єктів своєї інфраструктури підприємства оформляють в оренду, принаймні до повного розгортання гірничодобувних робіт. Не сплачують гірничодобувні підприємства також земельний податок за користування місцевими шляхами, посилаючись на ст. 283.1.4 БКУ [9], відповідно до якої податок не сплачується за землі дорожнього господарства автомобільних доріг загального користування. У той же час, з моменту використання місцевих шляхів спеціальною гірничодобувною технікою ці шляхи фактично перетворюються на технологічні. У кращому випадку використання місцевих шляхів гірничодобувні підприємства компенсують місцевим громадам покращенням цих шляхів.

На території Дмитрівської сільської ради, зокрема, Біланівський ГЗК використовує з технологічною метою ґрунтову автодорогу довжиною 2,5 км між територіями Біланівського ГЗК і Єриствського ГЗК – від південної межі Біланівського кар'єру (залізничний переїзд перегону станція Потоки – платформа Білани залізничної магістралі Кременчук–Полтава) до автомобільної траси державного значення Олександрія–Кременчук–Полтава (північно-східна околиця с. Солонці Дмитрівської сільської ради). За кадастровою документацією сільської ради ця дорога віднесена до несільськогосподарських угідь (господарських шляхів) і відповідно належить до земель сільськогосподарського призначення (ст. 22 Земельного кодексу України (ЗКУ) [10]). Натомість, під'їзні (технологічні) шляхи гірничодобувних підприємств класифікуються як землі промисловості (ст. 66 ЗКУ [10]). З початком будівництва Біланівського кар'єру дорога між залізничним переїздом перегону Потоки–Білани і автотрасою Олександрія–Кременчук–Полтава втратила сенс для мешканців Дмитрівської сільської ради. По-перше, залізничний переїзд закритий для загального користування. По-друге, мешканців прилеглих до цієї дороги сіл (сс. Колгоспна Гора, Солонці, Базалуки та частина с. Кияшки) уже переселили чи закінчують переселяти (на виконання проекту “Генеральний план сіл Дмитрівка, Кияшки, Кузьменки м. Комсомольська Полтавської області”, що виконаний інститутом “Діпромісто” в 2012 році та затверджений в установленому порядку).

Станом на червень 2019 р. дорога від Біланівського кар'єру до автотраси Олександрія–Кременчук–Полтава вже поліпшена – засипана шаром щебеню нерудних і малорудних кристалічних порід, зцементованого у верхній частині асфальтовою емульсією. Посередня ширина проїжджої частини дороги нині становить 6,9 м, а сумарна ширина її узбіч, підсипаних щебенем, – 4,9 м. Загальна площа лише дорожнього полотна цього технологічного шляху на сьогодні складає 29500 м² або 2,95 га. Ця площа не є остаточною, оскільки ширина технологічних шляхів залежить від технологічної техніки, задіяної для рудо- та породоперевезень. Рентабельність потужнішої техніки не підлягає сумніву, а тому з часом (у міру розгортання гірничодобувних робіт) технологічні шляхи зазвичай покращують, у частині якості проїжджого полотна дороги (асфальтуванням) і розширення дороги (відповідно до задіяної в гірничодобувний процес техніки).

У Полтавській області на залізрудних кар'єрах Кременчуцької магістралі перевезення гірської маси здійснюють самоскидами Komatsu, Hitachi, Caterpillar вантажопідйомністю до 220 тонн. Загальна ширина найпотужнішого в цьому районі самоскида Komatsu 830E становить 7,6 м. Зрозуміло, що сучасний стан технологічної дороги від Біланівського кар'єру до автотраси Олександрія–Кременчук–Полтава не спроможний забезпечити зустрічний двосторонній рух такого транспорту.

Українське законодавство не нормує ні ширину, ні елементи технологічних доріг. Важливо, щоб дотримувалася безпека руху технологічного транспорту. Але певні напрацювання щодо нормування технологічних шляхів гірничодобувних підприємств є. У роботі [11, с. 100–101], наприклад, ширину проїжджої частини для зустрічного двостороннього руху технологічного транспорту рекомендовано визначати подвійним добутком ширини транспорту (м) на коефіцієнт швидкості руху зустрічних машин, з додаванням поправки на вантажопідйомність транспорту (м). За швидкості руху 20...30 км/год, приміром, коефіцієнт швидкості руху зустрічних машин приймають рівним 1,6...1,9. За вантажопідйомності техніки 120 т, наприклад, поправка на вантажопідйомність становить 3,8 м. Навіть не враховуючи поправки на вантажопідйомність транспорту, за швидкості руху 30 км/год фактична ширина проїжджої частини технологічної дороги для самоскида Komatsu 830E має бути 28,9 м. Тоді, за сумарної ширини узбіч

принаймні 4 м загальна площа дорожнього полотна технологічного шляху Біланівський кар'єр – автотраса Олександрія–Кременчук–Полтава складе 82250 м² або 8,225 га (збільшення початкової площі – в 2,8 рази). Використання Біланівським ГЗК розширеного (для самоскида Komatsu 830E) технологічного шляху має приносити до місцевого бюджету майже втричі більше податкових надходжень за відповідною статтею. Відведення земель для технологічного шляху Біланівського ГЗК на території Дмитрівської сільради можливе лише зі зміною цільового призначення земельної ділянки (із сільськогосподарського призначення – на землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення). Тому обов'язковим є складання проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки на місцевості (за ст. 50 і 55 ЗУ “Про землеустрій” [12]).

Висновки. Відведення земель під технологічні шляхи гірничодобувних підприємств логічно проводити до початку розгортання ними розкривних робіт у кар'єрі, а справляння плати за ці землі – з моменту використання підприємствами технологічного транспорту. Оскільки межі технологічних шляхів гірничодобувних підприємств з часом (у міру розгортання гірничодобувних робіт і задіяння потужнішої техніки) зазвичай розширюють, земельні платежі за використання цих шляхів потрібно вчасно коригувати в бік збільшення, з моменту зміни ширини шляхів та їх площі. Контролювати межі технологічних шляхів належить землевпоряднику громади, в рамках повноважень місцевої ради щодо контролю за використанням та охороною земель комунальної власності, додержанням земельного та екологічного законодавства (ст. 12 ЗКУ [10]).

Література

1. Дмитрівська сільська рада міста Горішні Плавні Полтавської області. Бюджет 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmitrivskarada.com.ua/index.php/ua/dokumenti-silskoj-radi/byudzhetsilskoj-radi> (дата звернення: 22.05.2019).
2. Лашко С. П. Організаційні моменти розробки Біланівського родовища залізистих кварцитів / С. П. Лашко, І. М. Шелковська, Л. М. Козарь // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 3. – Т. 2 (258). – С. 77–79.
3. Лашко С. П. До питання безпеки експлуатації північно-східної частини Біланівського кар'єру залізистих кварцитів / С. П. Лашко // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. – Кременчук: КрНУ, 2017. – Вип. 1/2017 (102). – С. 141–146.
4. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов (Отдельные главы) / А. Смит // Шедевры мировой экономической мысли. – Петрозаводск: Петроком, 1993. – Т. 1. – С. 130.
5. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Шедевры мировой экономической мысли. – Петрозаводск: Петроком, 1993. – Т. 2. – С. 141.
6. Іватанова Н. П. Рентообразующие факторы и эффективность природопользования на внутреннем рынке / Н. П. Іватанова, П. Н. Голованова, А. А. Пугачева // Известия Тульского государственного университета. Науки о Земле. – 2012. – Вып. 1. – С. 195–202.
7. Гораль Л. Т. Удосконалення механізму перерозподілу рентних платежів до бюджетів різних рівнів / Л. Т. Гораль, І. В. Перевозова, В. І. Шийко // Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. Т. 1. – 6–10 листопада 2017 р. – Трускавець, 2016. – С. 293–296.
8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (ред. від 05.06.2019 р.) / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 22.05.2019)
9. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (ред. від 11.01.2019 р.) / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.help/law/2456-VI/edition11.01.2019/> (дата звернення: 22.05.2019).
10. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III (ред. від 07.02.2019 р.) / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 22.05.2019).
11. Ширін Л. Н. Транспортні комплекси кар'єрів: навчальний посібник / Л. Н. Ширін, О. С. Пригунов, О. В. Денищенко. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – С. 100–101.
12. Про землеустрій [Електронний ресурс]: закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV (ред. від 01.01.2019 р.) / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15> (дата звернення: 22.05.2019).

References

1. Dmytrivska silska rada mista Horishni Plavni Poltavskoi oblasti. Biudzhets 2019. – URL: <http://dmitrivskarada.com.ua/index.php/ua/dokumenti-silskoj-radi/byudzhetsilskoj-radi> (access date: 22.05.2019).
2. Lashko S., Shelkovska I., Kozar L. Organizational moments of the mining of the deposit Bilanivsky iron ore // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2018. – Issue 3. – Part 2 (258). – P. 77–79.
3. Lashko S. About of safety of operation of the north-eastern part of the quarry Bilanivsky iron ore // Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University. – Kremenchuk: KrNU, 2017. – Issue 1/2017 (102). – P. 141–146.
4. Smit A. Issledovaniya o prirode i prichinakh bogatstva narodov (Otdel'nye glavy) / Shedevry mirovoy ekonomicheskoy mysli. T.1. – Petrozavodsk: Petrokom, 1993. – S. 130.
5. Rikardo D. Nachala politicheskoy ekonomii i nalogovogo oblozheniya / Shedevry mirovoy ekonomicheskoy mysli. T.2. – Petrozavodsk: Petrokom, 1993. – S. 141.
6. Ivatanova N., Golovanova P., Pugacheva A. Rent-forming factors and efficiency nature management at the domestic market // News of Tula State University. Earth Sciences. – 2012. – Issue 1. – P. 195–202.
7. Horal L., Perevozova I., Shyiko V. Udoskonalennia mekhanizmu pererospodilu rentnykh platezhiv do biudzhetyv riznykh rivniv // Nadrokorystuvannia v Ukraini. Perspektyvy investuvannia: Materialy IV mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii. T.1. – 6–10 lystopada 2017 r. – Truskavets, 2016. – S. 293–296.
8. Podatkovyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI (redaktsiia vid 05.06.2019 r.) / Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (access date: 22.05.2019).
9. Biudzhetniy kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI (redaktsiia vid 11.01.2019 r.) / Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. – URL: <https://zakon.help/law/2456-VI/edition11.01.2019/> (access date: 22.05.2019).
10. Zemelnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 25.10.2001 r. № 2768-III (redaktsiia vid 07.02.2019 r.) / Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (access date: 22.05.2019).
11. Shyrin L., Pryhunov O., Denyschenko O. Transportni komplekxy kar'ieriv: navchalnyi posibnyk. – Dnipropetrovsk: NHU, 2015. – S. 100–101.
12. Pro zemleustrii: zakon Ukrainy vid 22.05.2003 r. № 858-IV (redaktsiia vid 01.01.2019 r.) / Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy/ – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15> (access date: 22.05.2019).

Рецензія/Peer review : 15.05.2019

Надрукована/Printed : 07.06.2019

Рецензент: д. т. н., проф. Артамонов В. В.